

PM Rotel IV (Dnr KS 2018/679)

Forska tillsammans - samverkan för lärande och förbättring (SOU 2018:19)

Remiss från Utbildningsdepartementet

Remisstid den 15 augusti 2018

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Olle Burell anför följande.

Ärendet

Utbildningsdepartementet har remitterat betänkandet Forska tillsammans - samverkan för lärande och förbättring (SOU 2018:19) till staden för yttrande. Betänkandet är resultatet av den utredning som tillsattes för att se hur man kan stärka den praktiktäna forskningen och den samverkan mellan skolhuvudmän och lärosäten som krävs. Det innehåller en rad rekommendationer till huvudmän, lärosäten, regering, Skolforskningsinstitutet och till den femåriga försöksverksamheten med praktiktäna forskning.

Remissen i sin helhet finns att läsa på [regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret anser att förslagen håller en hög ambitionsnivå och ligger i linje med kommunfullmäktiges mål.

Utbildningsnämnden ser positivt på de flesta av utredningens rekommendationer.

Mina synpunkter

Stockholms stad har ett välutvecklat arbete och metoder för praktiktäna forskning med bland annat en egen FoU-avdelning inom utbildningsförvaltningen som stöd till lärare och skolor och som en egen drivkraft för praktiktäna forskning. Jag ser det som positivt att regeringen vill utveckla och utöka samverkan med huvudmän inom området och att vi tillsammans kan bidra till att skolan och fler lärare får möjlighet att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt och prova på vetenskapliga arbetsätt.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 7 juni 2018

OLLE BURELL

Bilaga

Remissen

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Utbildningsdepartementet har remitterat betänkandet Forska tillsammans - samverkan för lärande och förbättring (SOU 2018:19) till staden för yttrande. Betänkandet är resultatet av den utredning som tillsattes för att se hur man kan stärka den praktiktäna forskningen och den samverkan mellan skolhuvudmän och lärosäten som krävs. Det innehåller en rad rekommendationer till huvudmän, lärosäten, regering, Skolforskningsinstitutet och till den femåriga försöksverksamheten med praktiktäna forskning.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 28 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förslagen håller en hög ambitionsnivå och ligger i linje med kommunfullmäktiges mål 1.1 *Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor* och 3.1 *Stockholm är en världsledande kunskapsregion*. Stadsledningskontoret ser positivt på de flesta av utredningens förslag men anser att de förslagen som innebär en möjlig inskränkning av det kommunala självstyret måste ses över.

Betänkandet innehåller få skarpa förslag varför det är svårt att bedöma konsekvenserna för eleverna, skolans personal och huvudmännen mer än översiktligt.

Stadsledningskontoret anser att praktiktäna forskning har stor potential att bidra till en kunskapsutveckling som gynnar elever. Det är dock viktigt att säkerställa att elevernas kunskapsutveckling är det som är högst prioriterat i skolan och att forskningen inte sker på bekostnad av undervisningstid eller fokus på elever. Det finns goda förutsättningar för utveckling av praktiktäna forskning om huvudmännen, i nära samarbete med lärosäten, får tillgång till forskningsmedel och om forskningsfrågorna kan prioriteras i högre utsträckning utifrån huvudmannens behov. Statlig finansiering av forskningen blir avgörande för utvecklingen.

Potentialen i praktiktäna forskning tydliggörs i betänkandet samtidigt som den parallella utredningen *Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner (U 2016:06)* presenteras. Praktiktäna forskning kring undervisning och lärande och professionsutveckling ska tillsammans leda till förbättringar i skolan och högre måluppfyllelse för elever. Dessa två utredningars resultat bör betraktas tillsammans. Detta betänkande är dock mer allmänt hållet och innehåller få skarpa förslag med tydliga konsekvenser. Betänkandet använder ibland termen praktikutvecklande forskning synonymt med praktiktäna forskning. Stadsledningskontoret anser att praktikutvecklande forskning kan ses om en delmängd av praktiktäna forskning som i sig inte behöver vara praktikutvecklande.

Stadsledningskontoret anser att det systematiska kvalitetsarbetet i skolan ska kopplas samman med den praktiktäna forskningen. Detta kräver samverkan mellan huvudmän och lärosäten. Samverkan kan dock initieras och genomföras i verksamheterna och inte bara huvudsakligen utgå från lärosäten.

Huvudmannens ansvar

Att tydliggöra huvudmannens ansvar för den praktikutvecklande forskningen är bra anser stadsledningskontoret, inte minst för att bygga den gemensamma kunskapsbasen,

men en nationell reglering av detta ansvar skulle innebära en inskränkning i det kommunala självstyret. Detta kräver även utökad stöd på nationell nivå vilket också föreslås i betänkandet. Det ställer också krav på regional samverkan, inte minst för mindre huvudmän. Detta ansvar är förpliktigande för huvudmännen och utredningen visar också, att det finns huvudmän som vill och kan ta detta ansvar.

Stadsledningskontoret ser positivt på att praktikutvecklande forskning i högre grad bedrivs i samband med undervisning och i anslutning till verksamheterna dit forskare bjuds in att delta, snarare än tvärtom som är fallet idag. Detta förutsätter dock att några av betänkandets rekommendationer kan förverkligas.

Stadsledningskontoret vill särskilt framhålla några förutsättningar för huvudmännens utökade ansvar. Den första är att huvudmän ska kunna godkännas som medelförvaltare av forskningsanslag och den andra rekommendationen handlar om att tillgång till vetenskapliga databaser säkras för de forskarutbildade lärarna. Forskarutbildade lärare ska kunna söka forskningsmedel till projekt skolor har initierat utifrån verksamhetens behov. Till dessa projekt kan forskare från akademien knytas.

Dessa forskningsmiljöer skulle involvera fler lärare, förstelärare, magisterutbildade lärare, skolledare men även annan pedagogisk personal och elevvårdspersonal och skapa incitament till professionsförjupning och kompetensutveckling. Detta skulle också utgöra en miljö med bättre förutsättningar att erbjuda en vetenskapligt grundad och praktisknära VFU där examensarbetena blir en naturlig del i skolornas förbättringsarbete.

Stadsledningskontoret instämmer med utredningen att skolor/huvudmän behöver ett processtöd för att få kvalitetsarbetet på plats, för att initiera och precisera forskningsfrågor, för att få finansiering, för att kunna genomföra forskningsprojekt med eller utan forskare från akademien samt att kunna utvärdera resultatet.

Stadsledningskontoret stödjer rekommendationerna till regeringen att förtydliga men inte reglera huvudmannens ansvar och att påskynda övergången till ett öppet vetenskapssystem för ökad tillgång till forskningsresultat. Vidare är det en positiv rekommendation att öka anslagen till praktisknära forskning så att volymen på lärarutbildningarna avspeglas.

Lärosätena

Lärosätena rekommenderas av utredningen att ge fler utbildningar på avancerad nivå för verksamma lärare. Här vill stadsledningskontoret framhålla vikten av att formen för sådana utbildningar passar verksamma lärare. Lärosätena rekommenderas också att se över vägarna in i läraryrket men konkreta förslag saknas.

Skolforskningsinstitutet

Stadsledningskontoret anser att rekommendationerna till Skolforskningsinstitutet kring forskningsöversikter, databas och webbplats är i huvudsak bra.

Försöksverksamhet

Betänkandet berör försöksverksamheten genom ett antal rekommendationer. Stadsledningskontoret anser att det är viktigt att huvudmännen involveras i detta lärosätessstyrda arbete i betydligt högre grad än vad som är fallet idag.

Det är centralt, att stärka förmågan att initiera och precisera forskningsfrågor i samverkan. Detta behandlas översiktligt i betänkandet. Här rekommenderas försöksverksamheten utveckla och prova modeller vilket är positivt. Lärarutbildningarnas VFU lyfts också i detta sammanhang. Stadsledningskontoret delar utredningens slutsats att lärarutbildningarna i många fall saknar forskningsanknytning och måste stärkas på denna punkt. Lärarstudenter ska erbjudas möjlighet att under sin VFU få praktisk erfarenhet av att arbeta med vetenskapligt arbetssätt och förhållningssätt.

Vidare rekommenderas försöksverksamheten att utveckla VFU-handledarrollen till att omfatta ledning av FoU-arbetet på skolorna. Stadsledningskontoret anser dock att det bör vara forskarutbildade lärare, lärare med examen på magister- och mastersnivå, förstelärare med flera som leder detta arbete. Den modell för samverkan som utgår från att skolor och huvudmän låter egna forskningsmiljöer växa fram skulle bättre svara mot lärarutbildningens behov.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 maj 2018 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 8 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på de flesta av utredningens rekommendationer. Det är glädjande att se att potentialen i praktisk forskning tydliggörs samtidigt som den parallella utredningen *Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner*

(U 2016:06) presenteras. Praktisk forskning kring undervisning och lärande och professionsutveckling är två sidor av samma processer som ska leda till skolförbättring och högre målpuppfyllelse. Därför bör dessa två utredningars resultat betraktas tillsammans. Detta betänkande är dock mer allmänt hållet och innehåller få skarpa förslag med tydliga konsekvenser. Betänkandet använder ibland termen praktikutvecklande forskning synonymt med praktisk forskning. Förvaltningen anser att praktikutvecklande forskning kan ses om en delmängd av praktisk forskning som i sig inte behöver vara praktikutvecklande.

Det är värdefullt att man anlägger ett processperspektiv på skolans förbättringsarbete. Det bygger såväl på det systematiska kvalitetsarbetet som på den praktiska forskningen. För att processerna ska fungera som en helhet där kvalitetsarbetet förser forskningen med preciserade forskningsfrågor som kan hanteras av forskare, forskarutbildade lärare och annan pedagogisk personal tillsammans, förutsätter det att den praktikutvecklande forskningen sker i eller i anknytning till verksamheterna. Detta kräver samverkan mellan huvudmän och lärosäten. Samverkan kan dock initieras och genomföras i verksamheterna och inte bara huvudsakligen utgå från lärosäten. För att den praktikutvecklande forskningen i högre grad ska utgå från praktikens frågor, anser förvaltningen att den bör flyttas närmare verksamheterna. Därmed får huvudmännen ett större ansvar, ett ansvar som kan innebära ökade kostnader och en förändrad organisation.

Att tydliggöra huvudmännens ansvar för den praktikutvecklande forskningen är bra, inte minst för att bygga den gemensamma kunskapsbasen, men en nationell reglering av detta ansvar innebär en inskränkning i det kommunala självstyret. Detta kräver även utökad stöd på nationell nivå vilket också föreslås i betänkandet. Det ställer också krav på regional samverkan, inte minst för mindre huvudmän. Detta ansvar är förpliktigande för huvudmännen och utredningen visar också, att det finns huvudmän som vill och kan ta detta ansvar.

Förvaltningen ser positivt på att praktikutvecklande forskning i högre grad bedrivs i och i anslutning till verksamheterna dit forskare bjuds in att delta, snarare än tvärtom som är fallet idag. Detta förutsätter dock att några av betänkandets rekommendationer kan förverkligas.

Förutsättningar för huvudmannens utökade ansvar

Det finns rekommendationer som förvaltningen särskilt vill framhålla för att de är förutsättningar för huvudmännens utökade ansvar. Den första är att huvudmän ska kunna godkännas som medelförvaltare av forskningsanslag och den andra rekommendationen handlar om att tillgång till vetenskapliga databaser säkras för de forskarutbildade lärarna. Detta skulle öppna helt nya möjligheter att bygga forskningsmiljöer i anslutning till skolverksamheten, på skolor eller hos huvudmän, enskilt eller i en region. Forskarutbildade lärare skulle själva kunna söka forskningsmedel till projekt skolorna har initierat utifrån verksamheternas behov.

Till dessa projekt kan andra forskare från akademien knytas, forskare som medlemmar i vetenskapliga råd, som medforskare eller som vetenskapliga ledare. Även från akademien uttrycks ibland frustration över att inte riktigt veta hur praktikens behov egentligen ser ut.

Dessa forskningsmiljöer skulle involvera fler lärare, förstelärare, magisterutbildade lärare, skollidare men även annan pedagogisk personal och elevvårdspersonal och skapa incitament till professionsfördjupning och kompetensutveckling.

Större och mindre forsknings- och FoU-projekt skulle kunna genomföras direkt i verksamheten och inte bara generera mer kunskap till den gemensamma kunskapsbasen. De skulle även verka professionsutvecklande genom att fler än de som idag bjuds att delta i lärosätenas forskningsprojekt, skulle få möjlighet att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt och prova på vetenskapliga arbetssätt. Detta skulle också utgöra en miljö med bättre förutsättningar att erbjuda en vetenskapligt grundad och praktisknära VFU där examensarbetena blir en naturlig del i skolornas förbättringsarbete. Så här skulle således tanken bakom övningssskoleprojekten kunna förverkligas.

Det är också en förutsättning för att den tredelade processen för skolförbättring med praktikutvecklande forskning och systematiskt kvalitetsarbete ska kunna fungera. Frågor, problem och utmaningar som identifieras genom detta, hanteras inom ramen för skolornas forsknings- och utvecklingsarbete. Detta skulle förändra hela spelplanen till den praktikutvecklande forskningens fördel. På sikt skulle detta kunna leda till lokala FoU-arbeten på vissa skolor som skulle fungera som noder för fler skolor, kanske med ämnesinriktning. Här skulle all personal kunna involveras på olika nivåer och forskningsfrågorna formuleras så att de genererar kunskap som kan förbättra undervisning och lärande i nära samverkan med dem de berör. Kunskapen skulle också kunna implementeras direkt i verksamheten eftersom lärare är involverade i själva kunskapsprocesserna. Det här är den ideala modell utredningen beskriver. Man konstaterar att skolor/huvudmän behöver ett processstöd för att få kvalitetsarbetet på plats, för att initiera och precisera forskningsfrågor, för att få finansiering, för att kunna genomföra forskningsprojekt med eller utan forskare från akademien samt att kunna utvärdera resultatet. Denna generella modell bygger alltså på tre processer som ska samverka: systematiskt kvalitetsarbete, praktikutvecklande forskning och förbättringsarbete med uppföljning och undervisning (s 120-21).

Övriga rekommendationer

Förvaltningen stödjer rekommendationerna till regeringen att förtydliga men inte reglera huvudmannens ansvar och att påskynda övergången till ett öppet vetenskapssystem för ökad tillgång till forskningsresultat. Vidare är det en positiv rekommendation att öka anslagen till praktisknära forskning så att volymen på lärarutbildningarna avspeglas. Allt fler forskarutbildade lärare borde också öka forskningsanslagen. Slutligen bör man lyfta den praktikutvecklande forskningen och tydliggöra tillgänglig finansiering.

Lärosätena rekommenderas att ge fler utbildningar på avancerad nivå för verksamma lärare. Här vill förvaltningen framhålla vikten av att formen för sådana utbildningar passar verksamma lärare. De bör ges flexibelt och det ska vara möjligt att själv sätta samman en examen av kurser från olika institutioner och kanske även olika fakulteter.

Lärosätena rekommenderas också att se över vägarna in i läraryrket men konkreta förslag saknas. Betänkandet nämner att motiverade studenter måste attraheras men inte hur. Här finns skarpa förslag att ta fram, till exempel utbildningar som ger dubbla examina, utbildningar som innebär anställning med viss tjänstgöring i skolan från start etc. Detta är ett område som kräver nära samverkan med huvudmännen för att svara mot behov och förutsättningar, inte minst mot bakgrund av det stora rekryteringsbehovet.

Rekommendationerna till Skolforskningsinstitutet kring forskningsöversikter, databas och webbplats är i huvudsak bra liksom ökade forskningsanslag till praktikutvecklande forskning även om inte Skolforskningsinstitutet är medeltilldelare.

Rekommendationer till försöksverksamheten kring samverkan

Betänkandet leder vidare in i försöksverksamheten genom ett antal rekommendationer som kan utgöra en naturlig fortsättning av utredningens arbete. Förvaltningen anser att det är viktigt att huvudmännen involveras i detta lärosätesstyrda arbete i betydligt högre grad än som är fallet idag.

Betänkandet framhåller några områden som särskilt viktiga att arbeta vidare med. Det är i första hand att pröva att utveckla forskningsmiljöer även hos huvudmännen men även mer praktiska förslag som finansieringsmodeller med delat ansvar, konkreta avtal för delade tjänster, modeller för spridning och delning av forskningsresultat, och att utveckla matchningsfunktioner för att hitta lämpliga forskare.

Det är centralt, att stärka förmågan att initiera och precisera forskningsfrågor i samverkan. Detta behandlas rätt översiktligt i betänkandet. Här rekommenderas försöksverksamheten utveckla och pröva modeller vilket är positivt.

Läro- och lärutbildningarnas VFU lyfts också i detta sammanhang. Betänkandet har konstaterat att läro- och lärutbildningarna i många fall saknar forskningsanknytning och måste stärkas på denna punkt. Läro- och lärstudenter ska erbjudas möjlighet att under sin VFU-tid få praktisk erfarenhet av att arbeta med vetenskapligt arbetssätt och förhållningssätt. Vidare rekommenderas försöksverksamheten att utveckla VFU-handledarrollen till att omfatta ledning av FoU-arbetet på skolorna. Förvaltningen anser dock att det bör vara forskarutbildade lärare, lärare med examen på magister- och mastersnivå, förstelärare med flera som leder detta arbete.

Att utgå från denna etablerade samverkan mellan huvudmän och lärosäten har fördelar, men en uppenbar risk är att samverkan stannar vid att placera VFU-studenter och skapa strukturer runt dem. Övningsskoleprojektet har enligt betänkandet inte lett till det förväntade antalet forsknings- och utvecklingsprojekt. Den modell för samverkan som utgår från att skolor och huvudmän låter egna forskningsmiljöer växa fram skulle bättre svara mot läro- och lärutbildningens behov.

Sammanfattningsvis ställer sig förvaltningen övervägande positiv till betänkandets rekommendationer och vill särskilt framhålla vikten att praktikutvecklande forskning sker i verksamheterna utifrån verksamheternas identifierade behov.

Konsekvenser ur ett barnrätts- och ett jämställdhetsperspektiv

Förslagen i utredningen bedöms inte ha några negativa konsekvenser vare sig för jämställdheten mellan kvinnor och män eller mellan flickor och pojkar.

När det gäller all forskning finns nationella regelverk kring etik – information, samtycke, till exempel lagen om etikprövning. Vetenskapsrådet och Uppsala universitet har en webbplats, CODEX, som samlar regler och riktlinjer för forskning. De mänskliga rättigheterna ska också beaktas.